

УДК 323.1:323.2

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ІДЕНТИЧНОСТІ Й ЛЕГІТИМНІСТЬ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Антоніна Колодій

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, м. Львів 79000, Україна, тел.(0322) 96-41-08*

Розглядається посилення взаємовпливу двох соціальних процесів у Львівському регіоні. З одного боку - розвиток української загальнонаціональної ідентичності як надбудови над існуючими етно-національними ідентичностями, з іншого - легітимізація державної влади. Емпіричну базу роботи складють матеріали соціологічного дослідження, проведеного українським центром по вивченню громадської думки "Соцінформ" в січні 2000 року.

Ключові слова: легітимізація, національна самоідентифікація, політична нація, громадянська нація.

Представницька ліберальна демократія, перехід до якої здійснює Україна, є політичним ладом, який виник і розвинувся паралельно з утвердженням і розвитком сучасних націй-держав. У межах таких держав виникають *політичні спільноти*, що визнають суверенність державної влади та забезпечують функціонування демократичних інститутів. Ці спільноти є підґрунтям для формування загальнонаціональної ідентичності, яка надбудовується над етнокультурними ідентичностями груп, що творять національну державу. Поява загальнонаціональної ідентичності є свідченням того, що нація набуває нових рис — рис нації громадянської (*civic*) або, як у нас прийнято говорити, політичної.

Саме така перспектива чекає Україну в майбутньому. Однак для цього треба підвищити рівень інтегрованості суспільства й консолідованості нації. Політична нація формується внаслідок доволі тісної суспільної консолідації та усвідомлення всіма громадянами своєї *приналежності до окремої політичної спільноти*, зі своїми ціннісними пріоритетами та їхнім втіленням у політичних та інших суспільних структурах. Активною силою у цьому має стати держава, проводячи політику зміцнення загальнонаціональних інституцій і цінностей, у тому числі (а можливо, й насамперед) політичних, домагаючись підвищення їхньої легітимності та авторитетності.

Саме це й спонукало нас пов'язати в одну тему дві складні, недостатньо досліджені проблеми: легітимність влади та формування української загальнонаціональної ідентичності як *надбудови* над уже існуючими в суспільстві етнонаціональними ідентичностями. Наявність такої «надбудови» є ознакою громадянської нації, а її виникнення значною мірою залежить від сприйняття людьми, що належать до різних етнонаціональних груп, системи державної влади як «своєї», визнання влади легітимною на структурному, ідеологічному та особистісному рівнях.

У цій статті, окреслюючи методологічну проблему взаємозв'язку легітимності і формування громадянської нації, наведемо лише деякі факти, що свідчать про розбіжності у позиціях стосовно влади, української нації і держави, у політико-ідеологічних орієнтаціях та в етнонаціональній самоідентифікації представників різних етнічних груп Львівщини. Проаналізуємо також показники, які вказують на близькість (чи зближення) поглядів та оцінок представників різних етнічних груп і є першими паростками формування загальноукраїнської національної ідентичності.

Стаття ґрунтується на матеріалах соціологічного опитування, проведеного Українським центром вивчення громадської думки "Соціоінформ" у Львівській області у січні 2000 р. Це вже третє таке опитування. Аналіз перших опубліковано у колективній монографії: «Львівщина-98. Соціальний портрет у загальноукраїнському контексті» [1]. Цього разу було опитано 1200 осіб, у тому числі: українців 1118 (93,17%); росіян 59 (4,92); представників інших груп 19 осіб (0,33 %) і 4 особи, які віднесли себе до людей, для яких національність не має значення. Виділені в окрему колонку, вони, звичайно, становлять надто малу групу для будь-яких статистичних узагальнень. Частково це стосується й групи "інші". Тому порівняння головне стосуватиметься українців і росіян, оскільки проблеми в Україні загалом і на Львівщині зокрема виникають передусім у стосунках української влади та української громади з громадою російською та почасти, якщо говорити про Україну загалом, російськомовною частиною української нації.

І

Легітимність влади і проблема національної консолідації в Україні. Як і більшість сучасних держав, Україна є поліетнічною країною за складом населення. «Держава є етнічно поділена, проте не багатонаціональна, якщо до неї входять дві або більше відмінних етнічних груп, кожна з яких, тим не менше, здатна поділяти загальну національну ідентичність» [2, с.127]. Етнічні групи в етнічно поділеній державі, за загальним правилом, не мають територіальних претензій і не націлені на створення самоврядних політичних одиниць. Проте вони оберігають свою самобутність та прагнуть рівних можливостей у захисті інтересів.

Яким є стан консолідованості цих груп і як він впливає на діяльність та авторитет владних структур та державних лідерів в Україні — ці питання привертають значну увагу вітчизняних та зарубіжних науковців. Значно більший інтерес вони мали б викликати і серед політиків-практиків. Адже, «кожна держава зміцнює загальнонаціональні вартості, інституції й ідентичності за рахунок регіональних. Хоча всередині цілого трапляються субкультури, схильність держав до етнічної інтеграції та асиміляції очевидна» [3].

Сучасна Україна, на думку багатьох дослідників, ще не є консолідованою "політичною спільнотою" [4]. Вона поки що "не є ні гомогенною одиницею, ні такою, що має єдину. спільну для всіх історію", а її національна безпека залежить не так від зовнішньої політики чи політики у сфері оборони, як від "здатності лідерів держави створити націю з інститутами, які заслуговували б на повагу її громадян" [5].

Отже, проблему національної консолідації не просто визнають важливою (навіть з позицій національної безпеки, не кажучи вже про економічне та культурне процвітання), а й прямо пов'язують з *легітимацією влади в незалежній державі*, з її (узаконенням) у свідомості усіх соціальних та етнокультурних груп, що творять суспільство.

II

Легітимність влади і формування громадянської нації: діалектика взаємозалежності. Термін «легітимність» походить від того ж латинського кореня, що й «легальність», а саме: *lex* – закон. Однак він має інше значення. Якщо «легальність» означає створення влади та її діяльність у межах нею ж встановлених норм і є тотожною поняттю «законність», то легітимність завжди відображає *міру узаконеності влади в свідомості людей*. З цього погляду законність функціонування влади є лише однією з підстав її легітимності та одним із способів легітимації.

Легітимність — це визнання влади народом, навіть якщо воно й не супроводжується особливим схваленням дій конкретного уряду. Йдеться про визнання політичного *режиму загалом*, а не окремих владних структур чи окремих політиків; про *міру його легітимності* на певному часовому відрізку, а не про щось абсолютне і раз назавжди дане. Критичне ставлення громадян до влади є нормою демократичних суспільств. І лише в тому випадку, коли стійка більшість населення не бачить способів удосконалення чинної системи влади, можна говорити про те, що політичний режим є нелегітимним.

Відомо, що від рівня легітимності влади значною мірою залежить ефективність політичного управління. Державні структури не можуть діяти ефективно (особливо, якщо йдеться про демократичний розвиток) без достатнього рівня визнання і підтримки. Однак роль легітимності цим не обмежується. Не менш суттєвим для молодої держави є те, що легітимність визначає перспективи загальносуспільної інтеграції, яка в одному із своїх вимірів виступає як *становлення політичної нації на засадах громадянства*. Отже, легітимність є однією з передумов формування громадянської нації. Легітимність створює підґрунтя для об'єднання громадян навколо політичних цілей і цінностей, сприяє формуванню *політичної спільноти* у межах суспільства. Якщо з суб'єктивних чи об'єктивних причин влада (а отже й молода незалежна держава) має низький рівень легітимності, то марно сподіватися на подолання фрагментарності, етнічної, культурної та регіональної поділеності суспільства й на формування у його межах політичної нації. А національна консолідація на громадянській основі значно зміцнила б підстави легітимності.

Отже, процеси легітимації влади і загальнонаціональної консолідації повинні йти паралельно. Крім того, легітимність є індикатором уже досягнутого ступеня сформованості громадянської нації. Значний рівень довіри до влади, визнання її правомочності переважною більшістю населення, завжди є наслідком подолання відчуженості суспільних груп і структур, проявом певного рівня міжетнічної, культурної, міжрегіональної консолідації.

III

Ставлення різних етнонаціональних груп до демократії, української державності і ринку та легітимність влади. Звернемося до матеріалів соціологічного опитування і проаналізуємо відмінності у ставленні різних етнічних груп Львівщини до демократії, української державності та ринку, спочатку – на рівні ціннісних установок, схвалення чи засудження принципових засад його політичного та економічного ладу, перейти до якого намагається Україна (табл. 1).

Таблиця 1. Ставлення жителів Львівщини до демократії

Запитання: Як Ви ставитесь до демократії?	усе населення	українці	росіяни
1 Перехід до неї необхідний	41,42	41,95	35,59
2 Перехід до демократії необхідний, але наше суспільство до неї ще не готове	27,42	27,19	27,12
3 Головне - ефективна система державного правління, а все інше додається	11,58	11,45	11,86
4 На перехідний період державі потрібна "сильна рука", а демократичні процедури тільки забирають час	10,58	10,73	8,47
5 Потрібно повернутися до радянської системи правління	1,67	1,43	6,78
6 Потрібно шукати свій, "третій" тип політичного устрою	2,67	2,50	6,78
9 ВВ/НВ	4,67	4,74	3,39
Усього	100,00	100,00	100,00

Як бачимо, понад 69% українців та близько 63% росіян схвально ставляться до демократії, хоч значна частина з них вважає, що «наше суспільство до неї ще не готове». «Сильну руку» на чолі держави хотіли б мати близько 11% українців та понад 8% росіян, а до радянської системи правління бажали б повернутися лише 1,43% українців та 6,78% росіян.

Позитивна оцінка демократії супроводжується доволі зрілими судженнями про сутність демократії. Тлумачення демократичного ладу, яке вибрали 42% українців та 45,76% росіян, ми визначили як елітарно-плюралістичне («Демократія — це система цивілізованого правління, коли урядові структури формуються народом шляхом виборів і є відповідальними перед ним»). Ще 19,95% українців і 16,95% росіян мають про неї уявлення, близькі до партисипаторної концепції демократії. Вони вважають, що «демократія — це влада народу, яка передбачає якнайширше залучення усіх громадян до ухвалення державних рішень». І лише 28,44% українців та 23,73% росіян схильні до патерналістського трактування демократії, яке прищеплювалось у колишньому СРСР. Вони вибрали відповідь: «Демократія — це коли уряд турбується про свій народ, і не суттєво, яким чином сформовано цей уряд».

Показовим є те, що позиції представників української та російської спільноти — дуже близькі, хоча серед українців дещо більше прихильників партисипаторного та патерналістського розуміння демократії, ніж серед росіян. Протилежним, однак, є співвідношення «лібералів» та «етатистів», засвідчене опитуванням щодо бажаного економічного ладу та недоліків української держави з погляду її демократизму. Відповідаючи на питання про найбільш прийнятний тип економічної системи (табл.2), українці виявили себе дещо більшими «риночниками» і «лібералами», ніж росіяни.

Таблиця 2. Найбільш прийнятний варіант соціально-економічної орієнтації

Запитання: Який із варіантів соціально-економічної орієнтації нашої країни є для Вас найбільш прийнятним?	усе населення	українці	росіяни	інші
Поряд із розвитком приватного підприємництва держава надає широкі соціальні гарантії для всіх (як у Швеції)	62,17	61,81	64,41	73,68
Ринкова економіка, де кожен живе на зароблені кошти; з мінімальною системою соціального захисту (як у США)	23,33	24,15	11,86	15,79
Побудова соціалістичного суспільства на основі державної власності з системою соціального захисту, яка була до перебудови в СРСР	3,92	3,58	11,86	0,00
ВВ/НВ	10,42	10,29	11,86	10,53
1 і 2 разом	0,17	0,18	0,00	0,00

Загалом, переважна більшість респондентів Львівщини із запропонованих варіантів економічного розвитку обрали шведський варіант соціалізму, «поряд із розвитком приватного підприємництва держава надає широкі соціальні гарантії для всіх». За таку економічну орієнтацію висловились 61,8% респондентів-українців, 64,42% — росіян, 73,68% — інших, або в середньому — 62,16% усіх опитаних. Немає суттєвої різниці і в кількості тих, хто не зміг визначитися з цього питання: 10-11%. Однак решта опитаних розподілились по-різному, залежно від етнічної приналежності.

Найбільше прихильників ліберальної ринкової економіки з мінімальним соціальним захистом виявилось серед українців — 24,15%, тоді як частка прихильників цієї системи серед росіян удвічі менша — 11,86%. Рівно стільки ж (11,86%) росіян висловились за повернення до економіки, заснованої на державній власності на засоби виробництва, як у колишньому СРСР, тоді як серед українців її прихильників виявилось всього 3,58%. Різниця у ставленні особливо відчутна, якщо це виразити в такий спосіб: співвідношення прихильників ліберальної та повністю одержавленої економіки серед росіян = 1:1, а серед українців 7:1.

Досить виразні розходження між українцями та росіянами в оцінці української держави. Її демократичність (з урахуванням початкової стадії руху до демократії) визнали 45% українців і тільки 30,51% росіян (на третину менше!). Ці респонденти погодились з твердженнями, що «Україна йде шляхом демократії, але державі ще багато треба зробити, щоб демократія формальна стала демократією реальною» або що Україна — це «молода демократична держава». Тих, хто вважає, що в Україні панує анархія та всюдозволеність, серед українців 27,46%, а серед росіян 22,03%, а тих, хто бачить в Україні «новий недемократичний режим», що утвердився під маскою демократії, відповідно 8,23 та 10,17%. Більш як третина росіян (35,58%) та 17% українців визначають політичний лад в Україні як «державу чиновників, які побудували її для себе» або як «державу чиновників і кримінального бізнесу». Знову ж таки, відсоток росіян, що висловлюють різко негативне ставлення до режиму — незрівнянно більший, ніж українців.

Є над чим поміркувати і у зв'язку з відповіддю на питання: «Чого найбільше не вистачає українській державі як такій, що прагне називатися демократичною?». На перше місце в українців і росіян вийшла відповідь «Турботи уряду про інтереси простого народу», яка свідчить про орієнтацію значної частини жителів Львівщини на патерналістську державу. В обох етнічних спільнотах ця відповідь отримала дуже широку підтримку (37,75% і 42,37%). Можливо зумовлено це тим, що донедавна (опитування, нагадаю, було проведене в січні 2000 р.) уряди в Україні діяли безвідповідально і справді не виявляли стурбованості долею простих громадян. Проте є один момент, який дає підставу розглядати цей підхід як відлуння радянських патерналістських стереотипів, — те, що поряд у запитальнику стояла близька за змістом, але інша по формі (позбавлена патерналістського присмаку) відповідь: у державі немає «відповідальності владних структур перед народом (виборцями)». Її відмітила значна кількість респондентів обох національностей: 24,42% українців та 16,95% росіян, але значно менше, ніж у першому випадку. Українській державі бракує «панування закону, якому підкорялися б як прості громадяни, так і люди при владі», на думку 23,61% українців і 30,51% росіян. А нестачу «вміння народу відстоювати свої інтереси» відмітили 12,88% українців і 8,47% росіян.

Визначити ступінь легітимності режиму через опитування громадської думки дуже непросто. Для цього, принаймні, потрібна сукупність спеціально сформульованих запитань. Наприклад, один з авторитетних дослідників проблеми легітимності М. Доган вважає, що свідченням нелегітимності режиму може бути лише згода з твердженням «Я повністю відкидаю закони, існуючу систему правління і бачу єдиний вихід у докорінних соціальних змінах» [6, с. 150].

Такого питання у нашому дослідженні не було. Однак, зважаючи на результати голосування під час парламентських виборів, які є добрим (кращим, ніж опитування) барометром громадських настроїв і ставлень, можемо з певністю стверджувати, що в очах комуністів (прихильники яких складають приблизно чверть електорату в загальноукраїнському масштабі та 5-7% на Львівщині) теперішня система влади є нелегітимною. Позиція ж інших суспільно-політичних груп є досить лояльною до чинної системи влади, якщо брати до уваги активну участь громадян у виборчому процесі.

А недовіра, критичні (навіть різкі) оцінки влади, які постійно засвідчують соціологічні опитування (і наше зокрема) щодо різних владних структур, спричинені такими чинниками, як: бажання змінити державних лідерів, політичні сили, що визначають політику, вплинути на зміну політичного курсу тощо. Хоча зрозуміло, що дані про довіру/недовіру опосередковано розповідають про визнання влади народом та про рівень її авторитетності. Довіра прокладає шлях до легітимізації, а недовіра, навпаки, — до делегітимізації режиму.

IV

Політично-ідеологічні орієнтації етнонаціональних груп Львівщини та їхня громадянська налаштованість. Найбільше спільного між етнонаціональними групами Львівщини — у сприйнятті економічної і політичної реальності: глибокі кризи, безвідповідальності влади тощо. У запропонованій статті ми не аналізуємо цих проблем. Водночас зосередимо увагу на *значних розбіжностях в ідейно-політичних орієнтаціях.* Суттєвою, зокрема, є різниця між двома найбільшими

етнічними спільнотами Львівщини у ставленні до політичних партій певного спрямування, хоча, можливо, вона й не настільки велика, як про неї зазвичай говорять.

Українці надають перевагу національно-демократичному (45,35%), націоналістичному (17,35%), та соціал-демократичному напрямам (11,27%); 13,51% із них заявили, що для них жоден напрям не є близьким. До правих течій виявляє прихильність 66,99% українців Львівщини, у тому числі — до право-радикальних — 1,07%; до лівих течій — 13,69%, у тому числі до ліво-радикальних (комуністів) — 0,72%.

Найбільше росіян назвали близьким до своїх переконань соціал-демократичний напрям (20,34%). Достатньо прихильників (принаймні на рівні суб'єктивних оцінок) виявилось також у національно-демократичного (18,64%) та соціалістичного напрямів (8,47%). Для 22,03% росіян жоден політичний напрям не є близьким. Загалом до лівих течій виявляє прихильність 33,89% росіян Львівщини, з них більше половини — до соціал-демократів; до правих течій — 30,5%, з них більше половини — до національних демократів; прихильників праворадикальних ідей — 0,00%. Несподіванкою виявився однаковий відсоток росіян, які назвали себе прихильниками політичних течій націоналізму та комунізму (по 5,08%).

Отже, головна відмінність у ставлення російської та української етнічних груп до політичних напрямів полягає в опозиції: *демократичний націоналізм — соціал-демократизм*, які є основними політичними орієнтирами для двох найбільших етнічних спільнот, а також у переважанні правоцентристських орієнтацій в українській громаді і лівоцентристських — у російській. Серед українців майже немає прихильників комунізму, серед росіян — радикального націоналізму; опорою лівих політичних течій на Львівщині є усе ж таки російська громада, хоча прихильників комуністичної ідеології та політики на Львівщині небагато й серед росіян.

І хоча наведені показники потребують доповнень, можемо усе ж стверджувати, що специфіка Львівської області (можливо, й усієї Галичини) полягає у тім, що російська спільнота, попри її зовнішню антинаціоналістичну налаштованість (її можуть виявляти радикально налаштовані 5% прихильників комунізму та якась частина або й усі соціалісти), має дещо інше ставлення до націоналізму, порівняно з тим, що ґрунтується на стереотипах радянської пропаганди.

У

Культурно-психологічні чинники національної інтеграції і розуміння проблем становлення громадянської нації в Україні. Чинник поліетнічності, притаманний Україні, як і більшості сучасних націй-держав, не повинен створювати перешкоди на шляху утвердження єдиної політичної нації на засадах громадянства, якщо толерантно розв'язувати міжетнічні суперечності. На жаль, нині ситуація в Україні така, що представники етнонаціональних груп переважно вважають себе частиною не української нації, а своїх етнічних націй. Ідея громадянської нації, яка нібито популярна серед національних меншин, є невизначеною щодо культурного стрижня, а значить на практиці не може ефективно втілюватись у життя.

Аналізуючи соціологічний матеріал Львівщини під кутом зору міжетнічних розмежувань, зауважуємо, що найбільше відбиваються на розмежуванні головних етнічних груп Львівщини: українців та росіян — фактично ті ж ознаки, які ділять

Україну на Схід і Захід, Правобережжя та Лівобережжя. Зокрема, М. І. Белецький і А. К. Толпиги прийшли до висновку, що головними диференціюючими чинниками є ставлення до відновлення СРСР, відродження української нації, надання російській мові другої державної мови [7]. А В. Зіммерман зазначав: «Найбільшого удару по припущенню існування політичної спільноти в Україні завдає ставлення українців до незалежності...» [4, с.47]. За даними нашого опитування, виразними лініями поділу є ставлення представників різних етнічних груп до розпаду СРСР, до незалежності Української держави та відродження української нації.

Таблиця 3. Ставлення представників різних етнічних до груп до розпаду СРСР.

Питання: В цілому розпад СРСР був для України позитивною подією?	Українці	Росіяни	Інші	Усі опитані
1 Повністю згідний	56,62	27,12	42,11	54,92
2 Швидше згідний	26,83	33,90	21,05	27,08
3 Швидше не згідний	7,96	18,64	26,32	8,75
4 Повністю не згідний	3,13	10,17	5,26	3,50
9 ВВ/НВ	5,46	10,17	5,26	5,75
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0

Розпад СРСР вважають більшою або меншою мірою позитивним явищем для України 83,45% українців і 61,02% росіян Львівської обл. Не погоджуються з цією думкою 11,09% українців і 28,8% росіян. Серед росіян значний відсоток (у два рази більше, ніж серед українців) тих, що вагаються. Зазначимо також, що ставлення росіян, яке тут суттєво відрізняється від позиції українців, ще більше відрізняється від позиції росіян в інших регіонах України, особливо на півдні та сході держави. А позитивне ставлення до розпаду СРСР 82% відсотків опитаних зумовлює специфічний клімат області, її провідну роль у процесах національного відродження.

По-різному дивляться представники української та російської спільнот і на головний націотворчий елемент української нації (табл. 4).

Таблиця 4. Уявлення населення Львівщини про головний націотворчий елемент української нації.

Твердження: Ядром українського народу є українська нація	Усе населення	Українці	Росіяни	Інші
1 Цілком погоджуюся	62,58	64,31	37,29	42,11
2 Частково погоджуюся	20,17	19,68	28,81	26,32
3 І так, і ні	10,33	9,66	22,03	10,53
4 Частково не погоджуюся	1,92	1,88	3,39	0,00
5 Цілком не погоджуюся	2,92	2,42	5,08	21,05
6 ВВ/НВ	2,08	2,06	3,39	0,00
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00

16% українців і майже 34% росіян Львівщини не вважають українську (в цьому

випадку, зрозуміло, етнічну) *націю ядром українського народу* або не мають з цього питання чіткої відповіді, кажучи «і так, і ні». Це одна з найгостріших проблем формування громадянської нації в Україні. Процеси національної консолідації не набудуть сили доти, доки в повітрі витатиме дилема: формувати громадянську націю навкруг українського етнічного ядра чи пристати на пропозиції, що постійно лунають з південно-східного регіону країни щодо офіційного визнання двомовності, а значить і фактичної двонаціональності держави. Як справедливо зазначав Тарас Кузьо, другий шлях навряд чи допоміг би зміцнити українську націю й державу, бо замість формування політичної нації, що охоплювала б усе громадянство, це зумовило б утворення “двох Україн” зі своїми етнічними націоналізмами, призвело б до неминучих сепаратистських тенденцій, про що свідчить розвиток Бельгії або Канади [3].

Загалом же складається враження, що у свідомості значної частини людей домінують уявлення, пов'язані з трактуванням нації в СРСР як етнічної спільноти. Стійкість таких уявлень підсилюється відмінностями в ідеологічних та зовнішньополітичних орієнтаціях різних етнічних груп. Важливо однак, що з'являються, принаймні на Львівщині, перші ознаки формування *загальнонаціональної ідентичності*, а, отже, й перспективи становлення політичної нації на засадах громадянства.

VI

Етнонаціональні ідентичності на Львівщині ("паспортна" й реальна ідентичність). Якою ж є картина етнонаціональних та етнокультурних (мовних) ідентичностей на Львівщині, якою мірою офіційна (за паспортом) національна приналежність збігається з етносоціальною та етнокультурною самоідентифікацією респондентів? Про це дізнаємося з таблиць 5 і 6.

Таблиця 5. З якою соціально-етнічною групою Ви себе ототожнюєте?

	Усі опитані 1200		українці 1118	росіяни 59	інші 19	Нац. не має знач. 4
1 З українцями	1127	93,92	98,39	30,51	47,37	0,00
2 З росіянами	43	3,58	0,72	55,93	0,00	50,00
3 З радянськими людьми	9	0,75	0,18	5,08	21,05	0,00
4 З поляками	3	0,25	0,09	0,00	10,53	0,00
5 З порядними людьми будь-якої національності	2	0,17	0,09	1,69	0,00	0,00
6 З євреями	1	0,08	0,00	0,00	5,26	0,00
7 З вірменами	1	0,08	0,00	0,00	5,26	0,00
8 З латишами	1	0,08	0,00	0,00	5,26	0,00
9 ВВ/НВ	11	0,92	0,45	6,78	0,00	50,00
10 З татарами	1	0,08	0,00	0,00	5,26	0,00
11 З космополітами	1	0,08	0,09	0,00	0,00	0,00

Таблиця 6. До якої мовноетнічної групи Ви себе відносите?

	Усі опитані		українці 1118	росіяни	інші 19	Нац. не має знач. 4
	1200					
1 До україномовних українців	1099	91,58	97,14	5,08	47,37	25,00
2 До російськомовних українців	37	3,08	1,88	23,73	5,26	25,00
3 До російськомовних росіян	22	1,83	0,00	35,59	5,26	0,00
4 До україномовних росіян	26	2,17	0,36	35,59	0,00	25,00
5 До україномовних поляків	3	0,25	0,00	0,00	15,79	0,00
6 До польськомовних українців	1	0,08	0,00	0,00	5,26	0,00
7 До україномовних вірмен	1	0,08	0,00	0,00	5,26	0,00
8 До україномовних латвішів	1	0,08	0,00	0,00	5,26	0,00
9 ВВ/НВ	10	0,83	0,63	0,00	10,53	25,00

Як бачимо, офіційна та реальна етнопонаціональна ідентифікації не збігаються. По-перше, це неспівпадіння закономірне і бажане, адже всі жителі Львівщини — громадяни України. По-друге, воно вказує на тенденції, які можна і треба розвивати. Водночас опитування виявило релікт минулої епохи: «радянських» за самовідчуттям людей, яких серед росіян нараховується 5%, серед «інших» — 21% та 0,18% серед українців.

Те, що майже всі українці ідентифікують себе так з українцями, причому 97,14% — з україномовними українцями, сприймається як річ очевидна і така, що не потребує соціологічного аналізу. А от те, що 30,51% росіян за першою ознакою (етносціальна ідентифікація) і 28,81% — за другою (етнокультурна ідентифікація) — також вважають себе українцями (5,08% україномовними і 23,73% російськомовними) — це потребує подальшого вивчення як процес формування у свідомості громадян України, незалежно від їхнього етнічного походження, єдиної загальноукраїнської національної ідентичності в межах незалежної держави.

Отже, людей, які ідентифікують себе з українцями, на Львівщині є трохи більше, ніж українців за паспортом. Західноукраїнські області, а особливо Галичина, вирізняються тим, що тут сильніше розвинені національна свідомість, національна гідність та відчуття потреби у власній державності серед українців; українська мова й культура домінують. Під впливом цих умов модифікувались культурно-психологічні риси та моделі поведінки росіян та представників інших етнічних груп.

Українську громадянську націю вважатимемо сформованою тоді, коли представники національних меншин в Україні казатимуть: я українка російського походження; я українець, що має польське коріння і т. п. Поки що етноси переважно вважають себе частиною не української нації, а своїх етнічних націй; однак наше дослідження засвідчило, що в цьому питанні, принаймні на Львівщині, уже відбуваються суттєві зміни.

2. *Miller David*. Citizenship and National Identity. Cambridge: Polity Press; Oxford: Blackwell, 2000. — 216 p.
3. *Кузьо Тарас* (Бірінгемський університет, Великобританія). Спільники чи супротивники? Пострадянська "націоналізація": вибір для України // *День*. — 1997. — 21 жовтня.
4. *Zimmerman Williams*. "Is Ukraine a Political Community?" // *Communist and Post-Communist Studies*. — 1998. — Vol. 31 — No. 1. — P. 43-55.
5. *Jack f. Matlock, Jr.* The nowhere nation // *New York Review of Books*. Цит. за: *The Ukraine List (UKL)*. — #74 — 26 February 2000.
6. *Доган М.* Легитимність режимов и кризис доверия // *СОЦИС*. — 1994. — № 4. — С. 147-155.
7. *Белецкий М.И., Толыго А.К.* Национально-культурные и идеологические ориентации населения Украины. По данным социологических опросов // *ПОЛИС*. — 1998. — № 4. — С. 75-89.

ETHNONATIONAL IDENTITIES AND LEGITIMACY OF POLITICAL POWER IN UKRAINE

Antonina Kolodii

Ivan Franko National University of Lviv
vul. Universytetska 1, Lviv 79000, Ukraine, tel. (0322) 964-108

The paper discovers both the impact and reinforcement of two social processes in Lviv region: development of Ukrainian all-national identity as a super-structure over existing ethnic-national identities, on the one hand, and legitimization of state power, on the other. The factual basis of the work consists of the materials of sociological survey conducted by Ukrainian center for the study of public opinion «Socioinform» in January

Key words: legitimacy, national self-identification, political nation, civic nation.

*Стаття надійшла до редколегії 01.03.2002,
прийнята до друку 10.10.2002*